

BOSNA I HERCEGOVINA

NEIZVJESTAN OPORAVAK | BILJEŠKA ZA ZEMLJU

© 2020 Međunarodna banka za obnovu i razvoj/Svjetska banka
1818 H Street NW
Washington DC 20433
Telefon: 202-473-1000
Internet: www.worldbank.org

Ovaj materijal je proizvod osoblja Svjetske banke uz vanjsku saradnju. U njemu izneseni nalazi, tumačenja i zaključci ne odražavaju nužno stavove Svjetske banke, njenog Odbora izvršnih direktora ili vlada koje oni predstavljaju.

Svjetska banka ne garantira tačnost podataka sadržanih u ovom materijalu. Granice, boje, denominacije i ostale informacije prikazane na bilo kojoj mapi u ovom materijalu ne impliciraju nikakav sud Svjetske banke o pravnom statusu bilo koje teritorije, niti potvrdu ili prihvatanje tih granica.

Prava i dozvole

Sadržaj ovog materijala podliježe autorskim pravima. Obzirom da Svjetska banka potiče diseminaciju svog znanja, ovaj se materijal može u cijelosti ili dijelom reproducirati u nekomercijalne svrhe, ukoliko se u potpunosti navede izvor. Sva pitanja o pravima i licencama, uključujući supsidijarna prava, se trebaju uputiti na World Bank Publications, The World Bank Group, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, USA; fax: 202-522-2625; e-mail: pubrights@worldbank.org.

Bosna i Hercegovina

- Pandemija korona virusa (COVID-19) je uvela BiH u recesiju, te nastavlja da uzrokuje prekid u normalnom funkcioniranju ekonomije. Projekcija realnog BDP-a je smanjenje od 3,2 procenta u 2020., a u 2021. oporavak od 3,0 procenta.
- Dnevni broj novih slučajeva infekcije varira, ali sveukupni trend je relativno stabilan.
- Neposredni izazov predstavlja implementacija drugog seta mjera za sprječavanje daljih COVID-19 infekcija i ublažavanje negativnog ekonomskog uticaja koji je posljedica uvođenja restriktivnih mjera iz drugog kvartala.
- Rješavanje istrajne nezaposlenosti i smanjenje otpuštanja radnika iz privatnog sektora će biti najveći izazov tokom i nakon krize, koja još uvijek traje.
- Postojeća kriza pojačava potrebu da vlasti ostanu fokusirane na strukturalne reforme i ubrzaju ih, da bi se nadoknadio gubitak BDP-a.

Skorašnja ekonomska kretanja

Očekuje se da BiH u 2020. zahvati najveća recesija zabilježena u prethodnih 25 godina. Rast realnog BDP-a u 2020. se projicira na -3,2 procenta, obzirom na usporavanje u najproduktivnijim sektorima, slabije vanjsko okruženje i političku neizvjesnost. U prvom kvartalu (Q1) 2020., rast je bio pozitivan uz dostignuta 2,0 procenta. Sa uvođenjem restriktivnih mjera zatvaranja, ekonomija se u Q2 suočila s iznenadnim zaustavljanjem. Domaća i vanjska potražnja je smanjena, uz nagli pad privatne potrošnje i investicija. Smanjenje domaće potražnje, kao i potrošnje i investicija je teško pogodilo uvoz, dok je smanjenje vanjske potražnje uticalo i na izvoz i na uvoz. Tokom prve polovine (H1) godine, do jula 2020., izvoz se smanjio za 14,8 procenata, uvoz za 17,3 procenta.

Nezaposlenost je bila značajna i prije krize, i dalje nastavlja da se pogoršava. Stopa nezaposlenosti je u 2019. iznosila 15,7 procenata¹, a COVID-om uzrokovano smanjenje ekonomske aktivnosti ju je od tada povećalo. Prema podacima poreske uprave, između marta i septembra 2020. u FBiH je izgubljeno oko 16.000 radnih mjesta. Vlasti u RS procjenjuju da je izgubljeno oko 2.000 radnih mjesta. Maloprodaja, proizvodnja,

transport i djelatnosti pružanja smještaj su najviše pogođeni sektori.

Veći uticaji na tržište rada su spriječeni entitetskim programima subvencioniranja plata i drugim mjerama politike, usmjerenim na pogođene sektore s ciljem poboljšanja likvidnosti kompanija i očuvanja radnih mjesta. FBiH je produžila rokove za predaju poreskih prijava fizičkih lica do 30. aprila, a za pravna lica do 31. maja. RS je odobrila odgodu plaćanja prve rate poreza na profit do 30. juna, a ostalih rata do kraja godine. Paušal poreza na ukupni prihod mikro-preduzeća (1 ili 2 zaposlena) je smanjen za 60 procenata. RS je u martu osigurala i 17 miliona KM podrške za zatvorene privredne subjekte, čime je obuhvaćeno oko 40.000 radnika, kao i 55 miliona KM u aprilu za oko 60.000 radnika, što je pokrilo minimalnu platu, doprinose i poreze za zatvorene (mikro) firme. I Vlada FBiH je subvencionirala doprinose i isplatu minimalnih plata do juna za radnike firmi pogođenih COVID-19; kantoni su dijelom ili u potpunosti pokrivali isplatu minimalne plate. Agencije za bankarstvo su najavile šestomjesečni moratorij na otplatu kredita (koji je potom produžen do kraja godine). Oba entiteta su izvršila rebalans budžeta: FBiH je izdvojila oko 1 milijardu KM (3% BDP-a) za: 1. osnivanje posebnog Fonda za stabilizaciju ekonomije (500 miliona KM) i 2. uspostavljanje Garantnog fonda (20 miliona KM,) kao

¹ Anketa radne snage, 2019.

nadopunu 80 miliona KM već izdvojenih putem Razvojne banke FBiH. Vlada RS je uspostavila privremenu shemu kreditnih garancija za obezbjeđenje do 50 miliona KM putem Garantnog fonda RS.

Kako je ekonomija ušla u recesiju, a cijene nafte ostale niske, vratila se deflacija. U aprilu su potrošačke cijene u BiH bile u negativnoj zoni, s padom indeksa potrošačkih cijena od 0,6 procenata u H1 (januar-juni 2020.) Cijene energenata su bila glavni faktor smanjenja.

Finansijski sektor je, čak i u pandemiji, ostao stabilan. Banke su, u prosjeku, dovoljno kapitalizirane i likvidne, ali im se profitabilnost smanjuje. Nekvalitetni krediti su u Q2 dostigli 6,7 procenata ukupnog portfolija kredita, što je rast sa 6,6 u Q1, ali se čini da većina banaka još uvijek ima dovoljne rezervacije za njih. Omjer kapitala i imovine je dostigao 12,5 procenata, tek nešto manje od 12,8 na kraju 2019. Međutim u H1 neto profit bankarskog sektora je smanjen za 38 procenata u odnosu na isti period prošle godine (g/g), što je najlošiji rezultat od 2014. Prosječni povrat po uloženom kapitalu je u Q2 2020. bio 7,3 procenata, dok je na kraju 2019. iznosio 10,4 procenata.

Fiskalni izgledi za BiH su se ove godine naglo pogoršali; može doći do anuliranja dosta toga što su Vlade nedavno napravile po osnovu fiskalne konsolidacije. Veća javna potrošnja na mjere vezane za krizu, kao i pad poreskih prihoda će u 2020. rezultirati fiskalnim deficitom, koji se procjenjuje na 4,2 procenata BDP-a, za razliku od suficita od 0,8 procenata procijenjenog u 2019.² Obzirom da BiH nema pristup međunarodnim finansijskim tržištima, fiskalni deficit se primarno finansira zaduživanjem na domaćem tržištu i kod multilateralnih kreditora. Ukupan javni dug, uglavnom putem koncesija, je povećan sa 33,1 procenat na kraju 2019. na procijenjenih 37 procenata BDP-a u H1; ukupan vanjski dug se

procjenjuje na 70,9 procenata BDP-a. Fiskalna disciplina koja se provodila u nekoliko prethodnih godina je omogućila nešto fiskalnog prostora za pokrivanje ekonomskih i ljudskih troškova pandemije.

Očekuje se produbljenje deficita tekućeg računa (CAD) na -3,9 procenata BDP-a. Procjenjuje se da se CAD u Q1 2020. nešto smanjio zbog smanjenja i izvoza i uvoza, iako je pad izvoza znatno manji, uglavnom zbog manjeg priliva sredstava po osnovu usluga transporta i putovanja. Direktne strane investicije (FDI) su u Q1 bile veće nego u drugoj polovini 2019. Ipak, očekuje se da će prema kraju 2020., manja potražnja, kako domaća, tako i vanjska, povećati CAD. Najviše će biti pogođeni usluge, transport, putovanja i doznake. Doznake, koje su projicirane na 7,4 procenata BDP-a u 2020. i dalje finansiraju značajan dio trgovinskog deficita. Deficit tekućeg računa se nastavlja finansirati iz FDI i ostalih investicija. Pokrivenost rezervama je adekvatna zahvaljujući nastavku priliva kroz nova zaduživanja, doznakama i FDI.

Monetarna politika će lokalnu valutu i dalje održavati stabilnom. Monetarna politika se vodi putem aranžmana valutnog odbora, kroz koji je konvertibilna marka (KM) vezana za euro. Centralna banka u skladu sa Zakonom o CBBiH ne može koristiti devizne rezerve u fiskalne svrhe. Prema tome CBBiH nije koristila devizne rezerve tokom pandemije, i nastavak takve politike će biti od velikog značaja za stabilnost valutnog odbora i finansijsku stabilnost.

Izgled i rizici

Pandemija COVID-19 ima značajan uticaj na ekonomiju na način da usporava ključne proizvodne sektore, smanjuje potražnju za izvozom i smanjenjem doznaka, a izgled još uvijek u velikoj mjeri zavisi od toka pandemije. Uz pretpostavku da se trajanje COVID-19 ograniči na naredna dva kvartala,

² Globalni fiskalni okvir za period 2021-2023. usvojen u septembru 2020.

projicira se da će se rast u BiH u 2021. vratiti na stopu od prije krize. Vlasti već provode više testiranja putem COVID 'drive-thru' (iz automobila) PCR testova i u COVID-19 bolnicama, da bi se ograničilo širenje zaraze i izbjeglo novo zatvaranje. Pored toga, garantni fond za kreditne linije za male privredne subjekte je u završnoj fazi uspostavljanja. Ipak, još uvijek nije najavljen drugi krug sveobuhvatnog programa prevencije i ublažavanja kao nadopuna Socio-ekonomskom programu (SEP). Sa poboljšanjem situacije i ubrzanjem SEP-a, očekuje se da će doći do umjerenog povećanja investicija i izvoza. Rast će i dalje biti vođen potrošnjom, povećavajući uvoz. Doznake će se smanjiti u 2020., ali će u srednjoročnom periodu vjerovatno opet porasti i stabilizirati se na 8 procenata BDP-a. Ovo zajedno sa napretkom po osnovu reformi, pomoći će postepenom povećanju potrošnje i finansirati značajan dio trgovinskog deficita, čije se prisustvo očekuje i dalje u srednjoročnom periodu.

Generalno, rast će podržavati sektori orijentirani na domaća tržišta i vezni za online usluge. Manje je vjerovatno da su oni direktno pogođeni COVID-19, obzirom na mjere uvedene da bi se povećala potražnja ili ograničili gubici u poljoprivredi, informaciono-komunikacionim tehnologijama (ICT), te zdravstvu i socijalnim uslugama. Na rashodovnoj strani BDP-a, stabilizirajući faktor je javna potrošnja, za koju se očekuje da će i dalje nastaviti da podržava rast.

Povećane potrebe za finansiranjem će dovesti do preokreta trenda smanjenja duga iz prethodnih godina, iako se očekuje da će dug ostati održiv. Očekuje se da će se budžetski deficit smanjivati nakon 2021. kako se ekonomija bude oporavljala, uz pretpostavku da se širenje korona virusa ograničava i na nacionalnom i na globalnom planu. Očekujemo da će javni dug dostići

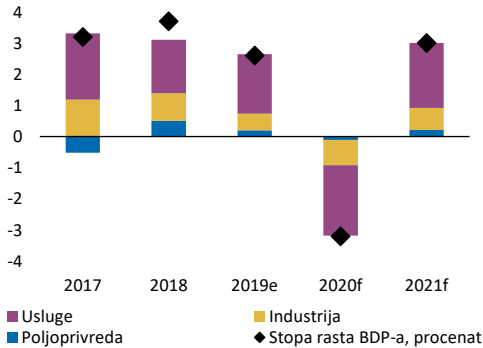
vrhunac u 2021., pa da će se u narednim godinama postepeno smanjivati.

Prisutni su značajni rizici po ekonomski izgled. Mjera ekonomskog pada će primarno zavisiti od potencijalnog drugog kruga zatvaranja uzrokovanog pandemijom, obima dodatne podrške od vlasti, nivoa globalne koordinacije, kao i sposobnosti domaćinstava i privrednih subjekata da se oporave. Vlasti su se do sada suzdržavale od ponovnog uvođenja restriktivnih mjera, ali možda će biti primorane na ponovna ograničenja ako se broj novih slučajeva ne bude smanjivao; to će usporiti oporavak ekonomije. Neposredni izazov za BiH će biti implementacija takvih mjera, uz istovremeno smanjivanje ekonomskih uticaja, kako postojećih, tako i ranijih restriktivnih mjera. Rješavanje problema dugoročne nezaposlenosti i svodenje na minimum otpuštanja iz privatnog sektora će biti teško, kako tokom, tako i nakon krize, koja je još uvijek prisutna. Predstojeći lokalni izbori povećavaju pritisak i odvrćaju fokus od pandemije. Sporo odvijanje strukturalnih reformi, takođe, značajno utiče na sposobnost vlasti da ubrza rast.

Za BiH će u srednjoročnom periodu biti od velikog značaja da se održi na reformskom putu da bi mogla rješavati probleme koji su dugo prisutni. Reformama se moraju riješiti ukorijenjeni strukturalni i institucionalni problemi i jačati konkurentnost. BiH treba omogućiti iskorištavanje potencijala privatnog sektora i smanjiti veliku zastupljenost javnog sektora. Takođe treba prebaciti svoju ekonomiju s unutrašnjeg fokusa na lokalnu potrošnju i uvoz, na ekonomiju koja promovira međunarodne integracije kroz investicije i izvoz. Nepovoljna demografska situacija i nepovoljno političko okruženje u BiH mogu, takođe, pogoršati posljedice pandemije i uzrokovati čak i veći pad BDP-a nego što se trenutno procjenjuje.

Očekuje se da će se ekonomija BiH sada suočiti s najvećim padom u modernoj istoriji.

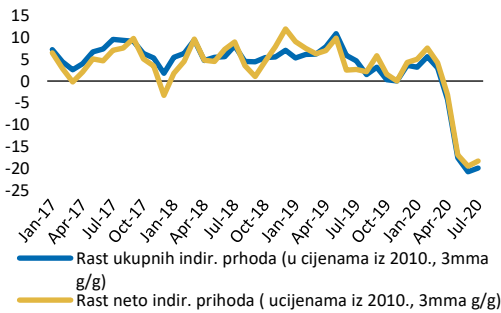
doprinosu rastu, procentni poeni BDP-a

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Svjetska banka.

Prihodi od indirektnih poreza su početkom godine bili snažni, ali se zbog krize očekuje njihovo smanjenje...

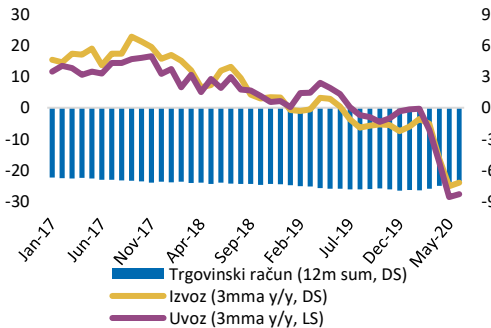
realni 3-mjesečni klizni prosjek (3mma), procenat g/g

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje, Svjetska banka.

Deficit robne trgovine se nastavlja povećavati.

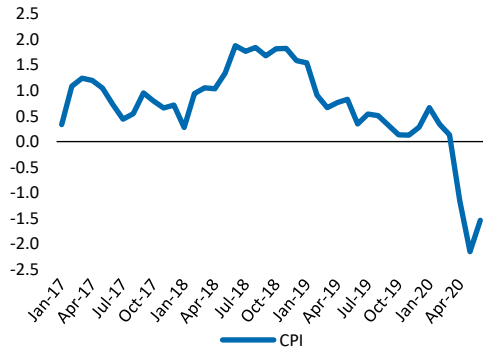
3 mma, procenat g/g i robno-trgovinski bilans u milijardama KM

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Svjetska banka.

Deflacija se vratila u 2020.

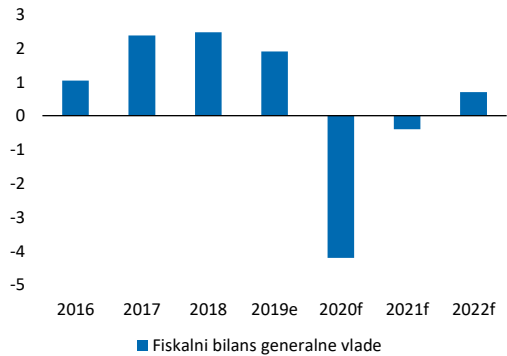
procenat g/g

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Svjetska banka.

...kao i zadržavanje fiskalnog bilansa u deficitu zbog veće javne potrošnje.

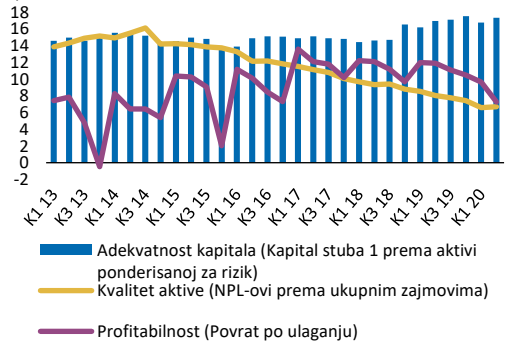
procenat BDP-a

Izvor: Fiskalni organi, procjene Svjetske banke

Ipak, finansijski sektor ostaje stabilan.

procenat

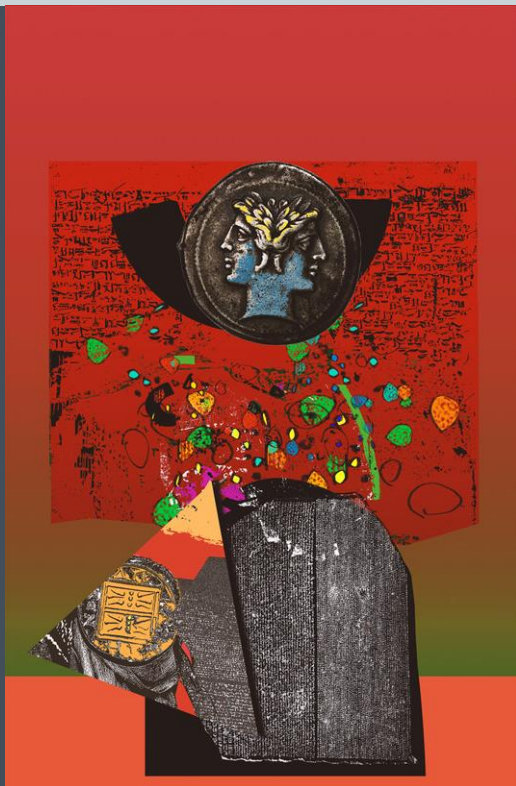

Izvor: Centralna banka BiH, kalkulacije Svjetske banke.

BOSNA I HERCEGOVINA	2017	2018	2019	2020e	2021f	2022f
Rast realnog BDP-a (procenat)	3.2	3.7	2.6	-3.2	3.0	3.5
<i>Struktura (procenatni poeni):</i>						
Potrošnja	-2.3	3.2	3.2
Investicije	-4.7	0.5	1.2
Neto izvoz	3.8	-0.7	-0.9
Izvoz	-2.7	0.3	0.5
Uvoz (-)	-6.5	1.0	1.5
Inflacija potrošačkih cijena (procenat, prosjek perioda)	0.8	1.4	0.6	0.7	0.5	0.5
Javni prihodi (procenat BDP-a)	43.8	42.7	43.3	42.3	43.6	43.0
Javni rashodi (procenat BDP-a)	41.4	40.2	41.5	46.6	44.0	42.3
<i>Od čega:</i>						
Potrošnja na plate (procenat BDP-a)	11.0	10.2	10.9	11.3	11.2	10.9
Socijalne naknade (procenat BDP-a)	17.8	17.8	18.3	20.5	18.9	18.5
Kapitalni rashodi (procenat BDP-a)	2.3	2.8	3.2	3.8	4.2	3.5
Fiskalni bilans (procenat BDP-a)	2.4	2.5	1.9	-4.2	-0.4	0.7
Primarni fiskalni bilans (procenat BDP-a)	3.2	3.2	2.7	-3.4	0.4	1.5
Javni dug (procenat BDP-a)	36.1	34.2	33.1	38.0	38.2	38.3
Javni i javno garantirani dug (procenat BDP-a)	37.7	35.6	34.6	38.6	39.8	39.9
<i>Od čega: Vanjski (procenat BDP-a)</i>	30.7	29.9	28.9	31.3	31.3	31.0
Izvoz roba (procenat BDP-a)	29.8	31.2	29.0	27.5	27.4	26.6
Uvoz roba (procenat BDP-a)	53.4	53.6	51.8	46.6	47.0	47.0
Neto izvoz usluga (procenat BDP-a)	7.4	7.4	7.5	4.9	4.9	4.9
Trgovinski bilans (procenat BDP-a)	-16.2	-15.0	-15.2	-14.2	-14.6	-15.5
Priliv doznaka (procenat BDP-a)	8.4	8.1	8.4	7.4	7.8	8.2
Bilans tekućeg računa (procenat BDP-a)	-4.4	-3.9	-3.7	-3.9	-4.0	-4.6
Priliv stranih direktnih investicija (procenat BDP-a)	2.1	2.5	2.7	2.6	2.8	2.9
Vanjski dug (procenat BDP-a)	68.5	66.8	66.5	70.9	68.8	67.0
Realni rast privatnih kredita (procenat, prosjek perioda)	5.3	5.1	5.2
Nekvalitetni krediti (procenat bruto kredita, kraj perioda)	10.0	8.8	7.4
Stopa nezaposlenosti (procenat, prosjek perioda)	20.5	18.4	15.7
Stopa nezaposlenosti mladih (procenat, prosjek perioda)	45.8	38.8	33.8
Stopa učestvovanja radne snage (procenat, prosjek)	42.6	42.1	42.1
BDP po stanovniku, PPP (tekući međunarodni \$)	12,875	13,200	13,775	14,258	14,550	14,800

Izvori: Organi zemlje, procjene i projekcije Svjetske banke.

Potražite ovaj izvještaj online:
www.worldbank.org/eca/wbrer

Kovanice

autor Faton Dermaku (Kosovo)

Faton Dermaku je mladi umjetnik iz Prištine, sa sve većim opusom apstraktnih grafika. Završio je 2008. dodiplomske i 2010. postdiplomske studije likovne umjetnosti na akademiji likovnih umjetnosti Univerziteta u Prištini (Odsjek grafika). Faton je izlagao svoje radove na brojnim kolektivnim izložbama i samostalnim izložbama na Kosovu i u Švicarskoj. Faton eksperimentira sa imaginacijom istorije kroz modernu umjetnost, sa naglaskom na kulturni presjek istorijskog imaginarija.

Ljudi oblikuju ideje, ljudi nodeliraju snove i ljudi stvaraju umjetnost. Da bi lokalne umjetnike povezali sa širom publikom, naslovnu stranu ovog izvještaja i njegovih narednih izdanja će predstavljati umjetnička djela iz zemalja Zapadnog Balkana.